

זְכוֹר וְשָׁמֹר בְּדַבּוֹר אֶחָד' נֹאמְרוּ?! – מִסֵּר מַעוֹרְבֵל? . . 'שְׁנִיכֶם דְּדַבֵּר אֶחָד וּבְתִיבָה אַחַת נֹאמְרוּ וּבְשִׁמְיַעַה אַחַת נִשְׁמַעוּ':

בתורה יותר מכל האותות והמופתים שנכתבו. ואם אמרנו אין דיבור השם כדיבור כל אדם. הנה איך הבינו ישראל דבור השם. כי האדם אם ישמע זכור ושמור בבת אחת לא יבין לא זה ולא זה...

4. שלשת הדוגמאות לא נאמרו כלל 'בדיבור אחד' אלא בזמנים שונים, אלא שהאחד 'דין כללי' והשני הוא 'חריג' [הגם "ושחט" "ומלק" – בדיבור אחד?...] אבל 'זכור ושמור'? נשמור ונזכור!

משכיל לדוד: זכור מלפניו ושמור מאחוריו – סותרים זא"ז [כמו הדוגמאות] ודבריו תמוהים...

5. וכיצד לא הרגישו המפרשים שרש"י עצמו מפרש 'זכור' על 'שאר ימות השבוע' [ואינו סותר ל'שמור' שהוא ביום השבת!]

6. הקטע האחרון – בו היה צריך לפתוח פירושו! - ומ"מ היה צריך לפתוח 'דיבור המתחיל' חדש!.. ולמה כללם ב'דיבור [המתחיל] אחד?!

כדי להבין כל זאת עלינו לשנות נקודת המבט לגמרי: שביתרו לא הוקשה לו הסתירה

וממשיך

וכן (קמות לא) מחלליה מות יומת (במדבר כח) וביום השבת שני כבשים וכן (דברים כב) לא תלכש קטעניו גדילים תעשה לך וכן (ויקרא יח) ערות אשת אחיך (דברים כה) יצמה יבא עליה

הוא שני' אחת דבר אלהים קמים זו קמעתני.

זכור לשון פעול הוא כמו אכול ושתו (ק"ב ג) הלך ובכה וכן פתרונו תנו לב לזכור תמיד את יום השבת שאם נזדמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת:

ורש"י שם בותרו בלא קושיזות כר"מון:

1. ממבט ראשון הוקשה לו שינוי הנוסח – היה לו להעלות הקושיה במקומה ב'זאתחנן'?
2. ולמה ביתרו לא פתח בשאלה: ולהלן הוא אומר 'שמור' [כמו שהציג כאן]?
3. מהיכן למד רש"י ש'בדיבור אחד נאמרו'? היכן נאמרו בדיבור אחד?

וכבר התפלא אבן עזרא שמות כ, א. והנה זה הדבר הפלא ופלא שהשם דבר זכור ושמור בבת אחת והיה ראוי להיות זה כתוב ומפורש

ספר דברים פרק ה

(יב) שָׁמֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקִדְשׁוֹ פֶּאֶשֶׁר צִוְּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: ... (טו) וְזָכַרְתָּ פִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם ...

רש"י על דברים פרק ה פסוק יב

(יב) שָׁמֹר – וזכרונות הוא אומר זכור! קניהם בדבור אחד ובתיבה אחת נאמרו ובשמייעה אחת נשמעו: כאשר לך – קודם מתן תורה במרה:

וצריך עיון:

מה ראה לחזור על שאלה שכבר שאל ב'יתרו' וענה שם?! [ובפרט ששם לא הזכיר את הדגשת הניסיונות!] אין זאת אלא שכאן מעלה רש"י קושיה חדשה

עלינו להבין תחילה מה היתה קושייתו ביתרו? ואז נבין גם מדוע כאן שינה נוסח תשובתו ובאריכות יתירה...

ביאורו בפרשת יתרו על תיבת 'זכור':

רש"י על שמות פרק כ פסוק ח

זכור – זכור ושמור בדבור אחד נאמרו!

מ'ואתחנן', אלא לבאר המושג "זכור את יום השבת" על אתר ביתרו:

מה שחוקשה לו ביתרו הוא:

7. כל הזכירות הן על אירועים שחוו בעבר שלא ישכחום - אבל 'יום השבת' [שביתת בראשית] עליהם להאמין! אבל לא שייך 'לזכור'... וכי היו שם בעת שביתת הקב"ה בששת ימי"ב?
8. ובכלל מדוע הוצרכו לציזוי 'לזכור את יום השבת' - הלא קצב המן ממחיש להם מתי שבת והוא ה'תזכורת' שא"א לשכחה!?

אלא ודאי הכוונה לזכור במשך ימי השבוע את בואה של האורחת...

9. 'לקדשו' מופיע ביתרו בהקשר ל'איסור מלאכה' א"כ הול"ל: 'שמור' [המתאים לאיסורים].

10. ואם כוונת ה'זכור' היא לפעולת ה'קידוש' היה צריך לומר 'זכור לקדש את השבת?' וגם הול"ל: 'כיצד מקדשין?!'

תשובת רש"י על הקושיה הכי פטרידה:

גם 'זכור' [הצוים החיוביים] וגם 'שמור' [האיסורים] נאמרו למשה בחדא מחתא! היכן? 'במרה'

רש"י על שמות פרק טו פסוק כה (כה) פס פס לו - במרה נתן להם מקלת פרסיות של תורה קיתעסקו בהם פנת ופרה אדומה ודינין:

בעת שנאמרו לו למשה - היה זה באותה נבואה עצמה ['בדיבור אחד']. אלא שבכתבתם בחר ה' לחלקם [מסיבות שיבואר]

וכך בעשה"ד ביתרו נאמר במפורש רק 'זכור' ובואתחנן נאמר 'שמור' [איסורי המלאכה]

וזה המכנה המשותף של שלשת הדוגמאות שברש"י: שאמירתם למשה בסיני 'בדיבור אחד' [ללמדך שאין זה 'החרגה' אלא מלכתחילה לא נאסר ה'חריג'!] אלא שבכתבתם נחלקו לשני מקומות

וכדי להבהיר פירוש זה - מביא הפסוק מתהילים הוא שנאמר: "אחת דבר אלקים שתיים זו שמעת":

רש"י תהילים פרק טב פסוק יב
אחת דבר אלהים - פשמעתי מתוכה פתים!

...ומאיזה דבור פשמענו? מדבור פני פל י' הדברות פשמענו ממנו פהקב"ה פוקד פון ונולד חסד פנאמר זו פוקד פון פבות וגו' לכך פטות פני פיקלס פכר פוב לפיקים פפורענות לרפעים, זו למדתי מיסודו פל ר' מפשה הרפן,

ורבותינו לרפוקו: פזכור ופמור פדבור פחד פלמרו: [אי"ז פ"י פדד - אלא ביאור!]

וכן בשלשת הדוגמאות מחד שמענו הפני

כלומר, 'בדיבור אחד' אין הכוונה שנשמעו באורח פלא בו זמנית - אלא שמהאחד הפנתי את הפני

ולכן ביתרו אין רש"י מדגיש כלל את הפניות!

כיצד מובן ה'שמור' פתוך ה'זכור'?

ביתרו בחר הקב"ה לכתוב 'זכור' ובואתחנן 'שמור'

ולכאורה קשה: אדרבא!

ביתרו

לא הוזקו [דור המדבר] ל'תזכורת'

בגלל המן

והל"ל 'שמור' [בהתאם לאיסור מלאכה]?

ממשיך רש"י ועונה:

זכור לפון פעול [לפון 'הווה תמיד'] וכן פתרונו פנו לכ לזכור פמניד את יום הפנת פפס נזדמן לכ פפז פפה פהא מזמנינו לפנת:

פגם פפמות הפול פאין סימן ניכר לפנת - עליו לזכור פפנת מגיעה ובאה - לכך מפנה רש"י מדברי הגמרא: בהמה נאה [ואומר: פפן יפה]....

כלומר, ביתרו הפנה הקופיה: כיצד מתאים 'זכור' על 'איסורי מלאכה'

והמענה: אם תזכור בכל פמות הפבוע את 'פפאת הפנת' המתקרבת - ממילא

פפר פמות פרק ב

(ט) פפנת פפמים פפפבד ופפפית פל מלאפנת:

ואו 'תהא כל מלאכתך עפוייה' וממילא 'לא תעשה כל מלאכה' וממילא יהא זה 'לקדשו' - פבזה יובדל באופן פובי לפיום קדוש' פרוש מכל פעבוד לפחולין [א"כ ה'שמור' מובן מתוך ה'זכור']

וזוהי הכוונה שב'זכור' הפיובי, כלול גם ה'שמור' - לפפטר מכל פורך עיסוק במלאכת חולין ובזה 'יתקדש' הפנת מפאר הפמים! ממילא יהיה 'לקדשו'...

ביתרו לא הפייחס רש"י כלל לפינוי הפוסח

בואתחנן התחדשה השאלה על 'שינויי-הנוסח' בדיבורה של שבת:

הלא כל שישים ריבוא של ישראל
שמעו במפורש שנאמר 'זכור את יום השבת'

כיצד מדווח משה בספרו לדור השני
שבמ"ת נאמר 'שמור'? שינה הנוסח!?

לכן נאלץ רש"י לפרש בואתחנן
שהיה כאן נס:

'שניהם בדבור אחד ובתיבה אחת נאמרו'
ובשמייעה אחת נשמעו'

ומה שהתפלא אבן עזרא
הנה לפי רש"י לא יקשה כלל:

רש"י על שמות פרק יט פסוק יט
משה ידבר – כשהיה משה מדבר [מה ששומע
מהקב"ה] ומשמיע הדברות לישראל קשרי לא
שמעו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך...

משה בדרגת נבואתו
מסוגל היה לשמוע 'מעורבל'

לישראל

מסר במעמד הר סיני 'זכור' בלבד
ובערבות מואב שחזר להם 'שמור' בלבד
כי באמת שניהם נאמרו לו ולא שינה כלום

[רק בירושלמי מפורש שגם ישראל שמעו
כאחד – ככפיוט 'לכה דודי']

מה בין 'סיני' ל'ערבות מואב'
אם אמנם נשמעו שניהם למשה יחדיו
באורח ניסי

מדוע לא כתבם משה בתורה ביחד:
'זכור ושמור את יום השבת לקדשו'?

ואם הוחלט 'לפצלם'
מדוע 'זכור' בראשונות ו'שמור'
באחרונות?

בהר סיני נצטוו 'זכור'

[ש'לרש"י הכוונה שבכל השבוע יכינו לשבת]
כי כל ימי השבוע שלהם – נראו כ'שבת'
כי לא נזקקו
למלאכות סידורא דפת, לבוש ובית

אבל בערבות מואב נצטוו 'שמור'
[איסור מלאכה]

כי עומדים להכנס לארץ נושבת
שם תיפסק 'קייטנת-הניסים'
ויזדקקו למלאכות רבות
שהרי הם יתפרנסו מ'מלאכותיהם'
ועלולים לשקוע בשעבוד הפרנסה

אשר לכן

נשתנה טעם הציווי של לוחות ראשונות
ספר שמות פרק כ

(יא) **בִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם
וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיָּנַח**

בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עָלָּ בֶּן בְּרַךְ יְהוָה אֶת יוֹם
הַשָּׁבָת וַיְקַדְּשֶׁהּ:

רש"י על שמות פרק כ פסוק יא
ברך – ויקדשו. ברכו זמן לכופלו בשש לוח
משנה וקדשו זמן שלא היה יורד בו:

[העניקת הקדושה והעילוי של שבת]

לטעם של לוחות אחרונות

ספר דברים פרק ה

(טו) **וְזָכַרְתָּ בִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֵּצֵאֲךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִיָּד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה עַל בֶּן
צֶוֶן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשָּׁבָת:**

[לחדול מעבדות – 'שמור' מעשיית מלאכות]

אבל לא פידש כדפי-האסורים של המלאכות

לכן מוסיף רש"י בד"ה הבא:

כאשר לך – קודם מתן תורה במרה:

- והלא ה'שמור' שנאמר ביחד עם ה'זכור'
נאמר במעמד הר סיני, מדוע א"כ מיחס
רש"י את הציווי ל'מרה' [קודם מ"ת]?
- גם קודם מ"ת לא שייך גדר של 'ציווי' -
אלא נתן להם מקצת פרשיות של תורה
שיתעסקו בהם?

לכן מפנה אותם משה ל'מרה' שם 'ציווי' בעל
פה את פירוט המלאכות ואופן איסוריהם

כלומר ב'ואתחנן' מתרגם את 'שינוי הנוסח' [כי
משה שמע שניהם יחד ואין זה שינוי] למה לא
אמר להם שניהם יחד

נתבאר שזה תלוי בהבדלי התקופות